

OROSZ TÍMEA

Kereszténydemokraták és szocialisták

Két nagy frakció az Európai Parlamentben

Az Európai Parlament a magyar nemzeti parlamenti politikához hasonlóan erősen polarizált a jobb- és baloldali politikai spektrum mentén. A két nagy pólust a Európai Néppárt, azaz a kereszténydemokrata, valamint az Európai Szocialista Párt, azaz a szocialista, illetve szociáldemokrata pártcsoport jelenti.

Jelen tanulmány célja a két nagy európai pártcsoport politikai ideológiájának rövid felvázolása az 1999. évi és 2004. évi közvetlen európai választások politikai deklarációi alapján, illetve a közöttük dúló politikai küzdelmek bemutatása néhány fontos európai aktuálpolitikai kérdésben.

Az alapvető kérdés, amire választ keresek az, hogy vajon a két frakció minden kérdésben élesen szemben áll-e, és Európában továbbra is fennáll-e az ideológiai harc a jobb- és a baloldal nagy pártjai között, vagy fontos világpolitikai kérdésekben képesek konszenzusra vagy akár összefogásra is?

Erre az igen fontos elméleti felvetésre – a már létező szakpublikációk mellett – terjedelmes angol, német és magyar nyelvű sajtóanyag elemzésének segítségével próbálok választ adni.

AZ EURÓPAI PARLAMENT KERESZTÉNYDEMOKRATA FRAKCIÓJA (EPP-ED)

Általános áttekintés

Az 1999 óta legnagyobb európai parlamenti pártcsoport egyesíti magában az európai kereszténydemokrata, konzervatív és más közép- és jobbközép politikai erők főbb áramlatait. Az Eu-

rópai Néppárt lényegében mind a 25 tagországban képviselteti magát, habár nem mindenütt jelent ugyanakkora politikai erőt és az egyes nemzetek történelmi és politikai hagyományainak megfelelően minden nemzeti kereszténydemokrata pártnak megvan a saját színezete és vannak egyéni jellemvonásai.

Az Európai Néppárt elnöke jelenleg *Hans-Gert Pöttering*, akit a Német Kereszténydemokrata Párt (CDU – *Christlich-Demokratische Union*) delegált. Ő elnököl a pártcsoport kormányzati testületén belül, amely hat alelnökből és egy pénzügyi vezetőből áll, valamint az Európai Parlamentben az elnök jogosult felszólalni a pártcsoport politikai tevékenységét érintő kulcsfontosságú vitákban.

Az elnök munkájához kompetens tanácsadó testület nyújt szakmai támogatást, amelynek tagjai vagy az Európai Parlament tizenhét állandó szakbizottságának valamelyikében fejtik ki tevékenységüket, vagy a pártcsoporton belül a nemzeti delegációk vezetőiként képviseltetik magukat.

A pártcsoport operatív irányítását a titkárság végzi, amely mind politikai, mind pedig szervezeti munkával elősegíti a pártcsoport működését.

A pártcsoport mindemellett működtet egy ún. európai ötlet-hálózatot (*European Ideas Network*), amely a véleménynyilvánítás és véleménymegformálás politikai fóruma. Célja az Európai Unión belüli főbb politikai irányelvek és problémák megvitatása, színteret biztosítva a véleményalkotók számára az eszmecserére és szakmai vitákra.

Maga a frakció 1953 júniusában alakult kereszténydemokrata csoport néven, amely az Európai Szén- és Acélközösség még csak embrionális állapotban létező közösségi gyűlésén már jelentős politikai erőként lépett fel, azaz tevékenységével a kezdetektől fogva végigkísérte az Európai Unió történetét és aktívan részt vett a közös európai jövő megformálásában. Tagjai akkor még a nemzeti parlamentek delegáltjai voltak, hiszen közvetlen képviselő választásokra csak 1979-től kezdődően kerülhetett sor.

A pártcsoport mai neve Európai Néppárt és Európai Demokraták Parlamenti Csoportja (*Parliamentary Group of the European People's Party and European Democrats*, EPP-ED), amely egyrészt frakció sokszínűségére utal, hiszen számtalan európai nemzeti párt képviselteti magát ebben a frakcióban, másrészt arra, hogy a frakcióban képviselt pártok közül számosan az Európai Néppárthoz tartoznak.

Ez a pártcsoport hozott létre Európa történelmében első ízben olyan transznacionális, azaz nemzetek felett álló pártcsoportot, amely lényegében minden tagországban képviselteti magát és tömegpártként komoly szavazóbázist tudhat maga mögött. Ennek megfelelően a pártcsoport sokat hangoztatott célkitűzése az európai baloldallal szemben saját politikai célkitűzé-

seik megvalósítása annak érdekében, hogy az unión belül emberközeli politikai erőt képviselve közreműködjön a versenyképes és demokratikus alapelveken nyugvó Európa létrehozásában.

A jelenlegi Európai Parlamentben, ahol a jobboldali pártcsoportok jelenleg egyértelmű fölényben vannak a baloldaliakkal szemben, az Európai Néppárt igen erős pozíciót tölt be. Ez a fölény megnyilvánul az Európai Parlament havi plenáris ülésein, ahol is az 1999 óta lezajlott döntéshozó szavazásokon az esetek többségében a későbbiekben meghozott döntések mellett szavaztak.

Az eltelt évtized politikai sikerei biztosították a Európai Néppárt számára az európai intézményrendszeren belül számos kulcspozíció betöltését: néppárti képviselő tölti be a tizenhét állandó szakbizottságból nyolc elnöki tisztségét, a szakbizottságok tizennégy alelnöki posztjából hetet, illetve az öt kvesztorból négyet szintén az EPP–ED delegál. Az elnöki tisztségeken kívül a szakbizottságokon belül a csoport képviselői olyan kulcspozíciókat is betöltenek, amelyek biztosítják a jobboldali értékek és politikai célkitűzések érvényesülését az uniós jogalkotásban és döntéshozatali eljárásokban. Itt meg kell említeni az 1993. évi maastrichti szerződésen, az 1999. évi amszterdami szerződésen és a 2003. évi nizzai egyezményen végzett politikai munkát, illetve számos olyan jogalkotói tevékenységet, amelyek meghatározták az európai közös politizálás egyes alapvető irányelveit. Ennek eredményeképpen az európai jobboldal az uniós politikai területek csaknem kétharmadában döntő politikai erőként működik közre a jogalkotói eljárásokban.

Politikai prioritások

Az Európai Néppárt nyilvánosságra hozott politikai állásfoglalásában¹ legfontosabb politikai prioritásait öt pontban foglalta össze:

1. *(Tudásalapú gazdaság: a versenyképesség fejlesztése.)* A versenyképesség biztosításának alapvető feltétele az oktatásra és az egész életen át tartó tanulásra való mind szellemi, mind finansiális erőkoncentráció. Európa építéséhez a tudás, a tudományos kutatómunka elengedhetetlen kulcselem, hiszen új technológiák fejlesztése nélkül nem képes az európai társadalom megküzdeni a világ műszaki fejlődésének követelményeivel.

A jobboldal álláspontja szerint olyan európai gazdaság felépítésére van szükség, amely mind minőségi, mind mennyiségi értelemben véve világszínvonalú értéket képvisel. Ennek alapfeltétele a vállalkozói szféra támogatása, s olyan jogrendszer kiépítése, amely nem a multinacionális

vállalatok számára biztosít behozhatatlan előnyöket, hanem megfelelő keretfeltételeket teremt a kis- és középvállalkozások számára is.

2. (*Tartós fejlődés: az európai jövő építése.*) A nemzeti érdekérvényesítés mellett hosszú távon gondoskodni kell a közös európai örökség fenntartásáról és fejlesztéséről. Az európai szinten integrált társadalom által megteremtett közös javak és a tartós fejlődés fenntartása közös cél, közös kincs, amelyet gondozni kell. Súlyos problémát jelent az európai társadalom általános öregedése, illetve az átlagéletkor növekedése. A fiatalok családalapítási és gyermekvállalási kedve kedvezőtlen jövőképet fest. Ennek a problémának a megoldása is részét képezi az európai jövő építésének.

Mindezzel pedig természetesen szorosan összefügg a mezőgazdasági, a szociál- és környezetvédelmi politika, amelyek alapját képezik a kívánt társadalmi fejlődés elérésének.

3. (*Európa polgárai: megnövekedett igény a belső biztonság-ra.*) Az eltelt évek világpolitikai eseményei nyugtalansággal töltik el az európai embereket, amelynek következtében kardinális kérdéssé vált az európai polgárok számára a mindennapok biztonsága. A megfelelő biztonság- és stabilitáspolitikai jogos társadalmi elvárás az európai intézményrendszerrel szemben. Ide tartozik a közbiztonság az utakon, a külső határok védelme, a terrorizmus elleni harc, az egészség és a táplálkozás biztonsága, a munkanélküliség és a vállalkozásokat fenyegető csőd veszélye.
4. (*Európa a világban: új biztonságpolitikai kihívások.*) Ebbe a tárgykörbe tartozik a fejlődő országokkal szemben vállalandó kötelezettségünk, amely komoly pénzügyi terheket ró az Európai Unióra. A Kereskedelmi Világszervezettel folytatott tárgyalások igen fontosak Európa számára. A kereskedelem módja, a terjeszkedés és a génmanipulált élelmiszerek értékesíthetőségének kérdései alapvetően fontosak az európai emberek számára, ezért az Európai Néppárt ezeket az érdekeket kívánja szem előtt tartani politikai célkitűzéseiben és folytatott politikájában egyaránt.
5. (*Ésszerű költségkezelés: szigorúbb előírások szükségessége.*) A rendelkezésre álló költségvetés kezelése és a korrupció elleni harc rendkívül szigorú előírások bevezetését teszi szükségessé. Ezek a jogszabályok segítik elő a célok eléréséhez szükséges megfelelő eszközök biztosítását.

A költségvetési tervekkel és kiadásokkal kapcsolatos elszámolási kötelezettség az illetékes uniós intézményekkel szemben a demokrácia egyik alapkövetelménye.

A néppárti frakció szorgalmazza a költségvetés minden dimenziójára kiterjedő felülvizsgálat elindítását, a bürokratikus folyamatok újragondolását annak érdekében, hogy

a jövőben nagyobb rugalmassággal, ésszerűbb célkitűzések mentén kerüljenek a közösségi források felhasználásra.

AZ EURÓPAI PARLAMENT SZOCIALISTA FRAKCIÓJA (PES)

Általános áttekintés

Az európai szocialista pártok közötti kapcsolatok egészen 1864-re nyúlnak vissza, az I. Internacionálé megalakulásának idejére. Összefogásuk újabb szakaszára került sor a második világháborút követően, amikor az első lépéseket megtették a nyugati államok az európai gazdasági és politikai integráció irányába. Az első államközi egyeztetések már valós indítást jelentettek az európai szocialisták számára egy nemzetek felett álló központi pártszervezet alapítására.

1950-ben *Robert Schumann* francia külügyminiszter nyilvánosságra hozta az Európai Szén- és Acélközösség megalakítására vonatkozó terveit. 1950 és 1952 között hosszú tárgyalások kezdődtek Párizsban a hat lehetséges tagállam kormánya között. A tárgyalássorozatok előkészítésére az európai szocialista pártok olyan vizsgálóbizottságot hoztak létre (*Study Group on European Unity*), amelyben a hat jövődöbeli tagállam mindegyike képviseltette magát és az európai együttműködés aspektusainak kivizsgálására ült össze.

A hatvanas évekre az európai integrációs folyamat felgyorsulása szükségessé tette, hogy a szocialista politikai erők kidolgozzák közös európai programjukat, definiálják a nyugat-európai szocializmus alapelveit. Ez lehetővé tette, hogy minden magát szocialistának valló politikai erő számára iránymutatást nyújtsanak, illetve saját magukat identifikálják a többi európai politikai erővel szemben. Ennek az együttműködésnek lett az eredménye az Európai Szocialisták Parlamenti Csoportja (*Parliamentary Group of the Party of European Socialists – PES*).

A mai PES-pártcsoport tehát szintén a kezdetektől fogva részt vett az európai integrációs folyamatokban, s az Európai Parlament megalakulását követően kulcsfontosságú szerepet töltött be a közösségi politikában. Az 1979-től kezdődően megtartott közvetlen európai képviselő-választásokon is jelentős politikai sikereket értek el.

Mára a Szocialista Párt-csoport az erősen polarizált Európai Parlament másik fő pólusa: az európai baloldal legnagyobb frakciója. Jelenlegi elnöke *Martin Schulz*, a Német Szociáldemokrata Párt (*SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands*) delegáltja, 202 fős pártcsoport felett elnököl, s képviselő-testületében 23 tagország küldöttei foglalnak helyet.

A pártcsoport munkáját az ún. „Bureau” koordinálja. A „Bureau” tagjai: a frakció elnöke, hét alelnök és egy kincstárnok, azaz pénzügyi vezető. A nemzeti delegáció tagjai (*National Delegation Members*), az operatív munkatársak és a titkárság végzik a meghozott döntések alapján a munka érdemi részét.

Politikai prioritások

Az európai baloldal értékrendjét elsősorban olyan emberközpontú irányelvek határozzák meg, amelyek a mai globalizálódó világ erodáló hatásainak igen nagymértékben ki vannak szolgáltatva. A 2004 februárjában közzétett szocialista politikai deklaráció² az alábbi fő értékeket jelölte meg: egyenlőség, szolidaritás az európai emberek között, szolidaritás a generációk között, szabadság, béke, az emberi jogok tiszteletben tartása, az emberi méltóság tiszteletben tartása, nemek közötti egyenlőség, demokrácia, szociális és jogi igazságosság, a kulturális és vallási különbségek tiszteletben tartása, az emberi élet értékének tisztelete, kollektív felelősség az egyén és a közszféra között.

A PES álláspontja értelmében ezek az értékek súlyosan sérülnek a globalizáció következtében, amely sérti a közösségen belüli tagállami érdekeket. Ennek következtében álláspontjuk szerint a nemzeti törekvések és a tiltakozó reakciók egyre agresszívebb módon kerülnek szembe a közösségi érdekekkel, amelyek gyengítik a kontinensszintű politikában a nemzetek közötti összefogás intenzitását és őszinteségét. Ez azonban élesen szemben áll az Európai Unió alapcélkitűzéseivel, s konfliktushelyzetet teremt mind a politikai elit tagjai között, mind pedig a társadalom és az európai politika között.

A PES 2004. évi politikai kiáltványában kiemelt szerepet kap az emberi jogok tisztelete. Az európai emberi jogi nyilatkozat megszületése nyomán szükségesnek tartják és indítványozzák az alapvető emberi jogok egyetemes chartájának megalkotását, amelynek betartatását egy szintén újonnan alakítandó, világszerte illetékes bíróságnak, az ún. nemzetközi emberi jogi bíróságnak kellene felügyelnie. Az alapvető emberi jogok egyetemes chartájának a már érvényben lévő emberi jogi vívmányokra kell építenie, és a már világszerte hatályban lévő jog alapján kell tárgyalássorozatok lebonyolításával létrehozni. A charta alapján minden embert, bárhol és bárhogyan is éljen, azonos jogok illetnek meg.

A nemzetközi emberi jogi bíróság az emberi jogok európai bíróságának mintájára kell, hogy megszülessen, s felelősséget kell vállalnia a chartában foglalt jogok védelméért és megőrzéséért. Az emberi jogokkal kapcsolatos jogalkotásnak azonban át kell hatnia a világpolitika minden döntését. Nem lehet olyan intézkedéseket és törvényeket hozni, amelyek akár csak minimá-

lis mértékben eltérnek vagy szemben állnak az emberi jogok európai nyilatkozatának tartalmával és célkitűzésével. Ennek értelmében a 21. századi Európa képét is emberközpontúnak kell megformálni mind gazdasági, mind szociálpolitikai tekintetben.

Az európai ember életfeltételeinek javítása, fejlesztése

Ebben a kérdésben szükség van a gazdaság-, a szociál- és a környezetvédelmi politika összehangolására. A világpiac kitágítása és a fejlődő nemzetközi kapcsolatrendszerek gazdasági tekintetben fejlődést jelentettek az európai társadalmak számára, mindazonáltal a kiéleződő nemzetközi verseny óriási nyomást gyakorol a szociális és költségvetési rendszerekre, nem beszélve a civil társadalmon belül érezhető érzelmi, lelki feszültségekről. A baloldal feladatának tekinti olyan kontinensszintű politika folytatását, amely ezeket a feszültségeket oldani képes.

1. *(Több és jobb munkahely teremtése.)* A globalizálódó világban tömegek kényszerülnek arra, hogy nem csak állást, de szakmát is váltsanak, hiszen a multinacionális vállalatok előretörésével komplett egzisztenciák válnak lehetetlenné. Ez a kor előrehaladtával egyre nehezebb a polgárok számára, ami igen erős társadalmi feszültségeket szül. Egyre inkább szükség van az élethosszig tartó tanulás intézményesítésére, valamint a megfelelő szakképzések biztosítására, amelyek lehetővé teszik, hogy a munkaerőpiac szereplői kivétel nélkül piacképes, értékesíthető szakmai tudás birtokába juthassanak, illetve megőrizzék szakismereteik korszerűségét.
2. *(Szociálpolitikai reformok bevezetése.)* A globalizáció és a nemzetközi gazdasági verseny következtében egyre nagyobb nyomás nehezedik a nemzetállamok szociális rendszereire. Éppen ezért a kor kihívásainak megfelelően minden európai államban jelentős szociális reformokra van szükség. Nem tehetők ki az európai társadalmak, illetve az európai jóléti államok a világgazdaság nyomása következtében fenyegető gazdasági és szociális regresszióknak, hiszen az Európai Unió célja az összefogásból származó gazdasági és szociális potenciál kiaknázása a társadalmi előrelépés érdekében; azaz a gazdaság van miértünk, és nem mi a gazdaságért.
3. *(Megfelelően koordinált gazdaságpolitika.)* A gazdaságpolitika szempontjából Európában jelenleg meglehetősen pesszimista hangulat uralkodik, nehéz tehát a jelenlegi kontextusban optimista jövőképet festeni, mégis elengedhetetlen a folyamatos gazdasági növekedés útján való haladás és az ehhez szükséges feltételrendszerek megfelelő

karbantartása. Amennyiben ezt a feltételrendszert nem vagyunk képesek megteremteni, megrendülhet az európai jóléti célkitűzések realitásalapja és az Európai Unió kulcspozíciója a világ gazdaság területén. A PES álláspontja szerint a jelenlegi közhangulat a gazdaság területén a tagországi értékrendek hibás összehangolásának köszönhető.

4. *(Ambiciózus fejlesztéspolitika a gazdaság minden területén.)* Az uniós belpolitikát tekintve a mai globalizálódó világban az európai jólét nem képzelhető el a globalizációs fejlődéshez alkalmazkodó fejlesztéspolitika nélkül, amely ma az európai szocialisták véleménye szerint elégtelen. Álláspontjuk szerint effektív fejlesztéspolitikai reformokra van szükség a kereskedelem, az oktatásügy, a szociális ellátás és az egészségügy területén. Amennyiben a szükséges intézkedéseket, döntéseket ezeken a területeken az uniós politika nem képes meghozni, akkor az Egyesült Nemzetek ezredfordulós célkitűzései (*United Nations Millenium Goals*) 2015-ig nem teljesülhetnek.

Nem válhat továbbá a fejlődő országok kérdése sem tisztán etikai kérdéssé. Az alapvető emberi jogokkal foglalkozó uniós jogalkotás nem csak a kontinens területén köt bennünket, hanem az egész világon, tehát minden európai politikusnak elemi kötelessége a segítségnyújtás, illetve az emberhez méltó élet biztosítása bárhol a világon.

Környezetvédelem – a jólét nem csak a gazdaságon múlik, hanem az „élhető” életkörülményektől is függ

Egyfelől a szegénység elleni küzdelem és az európai jólét fenntartása elképzelhetetlen megfelelő gazdasági növekedés és a világpiac kiterjesztése nélkül, másfelől azonban a gazdaság különböző területeinek módszerei nem tarthatóak fenn hosszú távon, mert természetes környezetünk elérte tűrőképessége határát és néhány évtizeden belül kimerülhetnek bizonyos erőforrások. Amennyiben a környezetvédelem területén nem fogantatunk alapvető változtatásokat, már a 21. században sem leszünk képesek végig fenntartani az emberi élet jelenlegi minőségét. Az európai jólét megteremtésének alapvető feltétele kell hogy legyen a megfelelő környezetvédelmi politika, tehát megfelelő környezetvédelmi programok indításával, az új környezetkímélő gyártási módszerek kutatásának támogatásával kell nyitnunk az új évezredet az európai politikában.

A világbéke megteremtése – a háború- és a terrorellenes küzdelem

Míg a berlini fal leomlása idején sokan a harmadik világháború fenyegetéséről beszéltek, mára ezek a félelmek elültek, mégis a nemzetközi terrorizmus felélénkülése Európában is komoly félelmekre ad okot. A kémiai, biológiai és nukleáris fegyverek, valamint a nemzetközi bűnözés terjedése a világon új biztonságpolitikai intézkedéseket és különösen nagyméretű nemzetközi összefogást tesz szükségessé. Ennek megfelelően az Európai Unió és az ENSZ köteles a nemzetközi helyzetet Európa szempontjából külön is definiálni, s új biztonsági alapelvek és intervenciók kidolgozásával fellépni a közvélemény előtt. Szem előtt kell azonban tartani, hogy egy akut problémára csak úgy lehet diagnózist felállítani, ha nem csak a tüneteket, hanem a mögötte rejlő okokat is igyekszünk megismerni.

Migrációs politika – a munkaerő-áramlás megfelelő jogi szabályozása, a menekültkérdés megoldása, az áttelepültek gazdasági, szociális és kulturális integrációjának elősegítése

Európában a PES adatai szerint a népesség arányaihoz képest kb. 5 százalékos a bevándorlás mértéke évente, de az illegális bevándorlás köztudottan egyre súlyosabb méreteket ölt, ami az állampolgárokat növekvő aggodalommal tölti el. Az európai szocialisták számára igen fontos probléma a bevándorlók, illetve a politikai menekültek integrálása a társadalomba. Igen bonyolult kérdés ez mind gazdasági, mind szociális, mind kulturális értelemben.

A PES szerint a külföldiek, illetve leginkább az európai kultúra számára idegen értékrenddel rendelkező bevándorlók növekvő száma az egyik oka annak, hogy az eltelt évtizedben Európában ismét megerősödtek a különböző szélsőjobboldali elveket követő politikai erők és a társadalmon belül általában is nő az idegenellenesség és a rasszizmus. Ez egy igen veszélyes tendencia az európai demokráciára nézve. A helyzetet tovább súlyosbítja, hogy egyes európai államok igyekeznek szigorítani a külföldiek bevándorlását bürokratikus úton is, ami még inkább nehezíti a szegényebb sorsú külföldiek amúgy is nehéz helyzetét.

A PES politikai deklarációjában külön kiemeli egy emberséges, mégis hatékony európai bevándorláspolitika kidolgozásának szükségességét, s sürgeti az Európai Unió és tagállamai között egyeztetendő új program kidolgozását. Álláspontjuk szerint politikának külön kell kezelnie a bevándorolni kívánó, illetve a már bentlakó, letelepült külföldiek kérdését, amely pillanatnyilag szintén nem megoldott probléma.

A civil társadalom és a nagypolitika közötti szakadék megszüntetése, a polgárok aktív közreműködésre való ösztönzése

A globalizációs folyamat egyre inkább szükségessé teszi, hogy az európai politika egyre komplexebb, mégis a civil társadalom számára a lehető legátláthatóbb döntéshozatali eljárások mentén működjön. A PES politikai programjában sajnálatosnak ítéli meg a közszféra és a társadalom kiszorulását a politikai életből, s fontosnak tartja a politikai aktorok és a polgárok közötti – most már szakadéknyninak tűnő – távolság csökkentését és a politikai kommunikációs csatornák fejlesztését. A demokrácia elveinek megfelelően újra kell formálni a két szféra közötti kapcsolatrendszeret és egyre intenzívebben meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy a társadalom egyes tagjai is aktívan közreműködhessenek és nyilvánosan véleményt formálhassanak Európa politikai kérdéseiben.

Mindebből az a konklúzió vonható le, hogy a huszonegyedik század elejére a politikai jobb- és baloldal politikai, illetve választási programjaiban nem figyelhetünk meg éles ideológiai különbségeket. A cél lényegében azonos, különbségeket az adott problémák elméleti megközelítésében, a problémafelvetésekben és a felhasználni kívánt eszközökben találhatunk. Egyértelműen megállapítható, hogy a 2004. évben lezajlott közvetlen európai választásokon a két oldal programja sok hasonlóságot mutat, s párthovatartozástól függetlenül magáénak vallja az Európai Unió és a demokrácia alapelveit, továbbá:

- mindkét program hangsúlyozza a közös európai alkotmány elfogadásának és érvényre juttatásának jelentőségét;
- jobb- és baloldali ideológiától függetlenül mindkét frakció örvendetesnek ítéli meg a 2004. évben lezajlott uniós bővítést, és hangsúlyozza az újonnan csatlakozott tagországok támogatásának, illetve felzárkóztatásának fontosságát.

A tanulmány további célja a parlamenti munkában a két oldal közötti politikai célkitűzések közötti különbségek elemzése és az Európai Parlamentben elfogadott és szokásos konfliktuskezelési módszerek ismertetése konkrét példákon keresztül.

PÁRTPOLITIKA ÉS PÁRTIDEOLÓGIA AZ EURÓPAI PARLAMENTBEN

Egy párt, illetve pártcsoporthoz bemutatásakor az ideológiai felfogás elemzése önmagában nem elegendő, hiszen egy politikai erőt leginkább politikai döntései és kidolgozott stratégiái fémje-

leznek a politikai porondon. A világ nagy kérdései és eseményei mentén betöltött állásfoglalások szerint határoznak sokszor a választók is, s a világpolitikát is a meghozott döntések viszik előre. Ez annál is inkább így van, hiszen az európai bal- és jobboldal között már nincsenek olyan ideológiai ellentétek, amelyek élesen szembeállítanák egymással a „mérleg két nyelvét”: legtöbbször konkrét politikai ügyek kapcsán robban ki vita vagy politikai csatározás, ahol a jobb- és a baloldal álláspontja nem állítható szembe egymással tisztán ideológiai alapokon, sőt sok esetben átfedést tapasztalhatunk az egyes pártok történeti ideológiái között.

Ez a fejezet olyan aktuálpolitikai kérdésekkel kíván foglalkozni, amelyek nagyban meghatározzák (vagy korábban meghatározták) az európai közhangulatot is: *Irak kérdése*, valamint az *Európai Unió újabb bővítési hulláma*.

Napjaink legnagyobb vihart kavart politikai vitáin keresztül kiválóan megvilágíthatóak az európai jobb- és baloldal közötti politikai különbségek és ellentétek.

Az utóbbi évek egyik legsúlyosabb világpolitikai problémája az iraki válság. Az alábbiakban természetesen mindenekelőtt az EP két nagy frakciójának, illetve az Európai Unió vezetőségének szemszögéből kívánok foglalkozni e témával.

A nyugat-európai országokban már évtizedek óta égető problémát jelentenek az iszlám és a keresztény világ találkozásainak konfliktusai. Itt elsősorban a nyugati társadalmakba beilleszkedni kívánó bevándorlókra, politikai menekültekre gondolok. Figyelembe kell azonban vennünk az ezredforduló után történt terrortámadások nyomán a mohamedán vallású emberekkel és országokkal szemben kialakult ellenséges közhangulatot is. A terrorizmus elleni védekezés kérdése a 2004. évi európai választásokon már kampánytémaként is szerepelt, hiszen a Madridban történt merényletek és az Irakba küldött európai katonai alakulatokat ért atrocitások nyomán az iraki válság már közvetlenül is érinti az unió polgárait és veszélyeztetheti mindannyiunk biztonságát.

A politikai közhangulat jelenleg ugyan hisztérikusnak nem nevezhető, mégis minden politikai erő publikálta már a maga álláspontját, s nem csak a kontinensszintű politikában, de a nemzeti parlamenteken belül is éles vitát váltott ki például az Irakba küldött katonai kontingensek kérdése.

A rendelkezésre álló sajtóanyagokból és jegyzőkönyvekből kitűnik, hogy az európai politikusok a diplomáciai kapcsolatok intenzívebbé tételével igyekeznek megszüntetni annak a látszatát, hogy Európában iszlámellenes hangulat uralkodna. Minden frakció honlapján feltűntetik a témában illetékes személyek nevét, azaz külön témafelelőse van az iraki kérdésnek minden pártcsoportban. Ez azt tükrözi, hogy párthovatartozástól függetlenül minden európai politikus célja, hogy ne hasadjon szét

a világ keresztényekre és mohamedánokra (*clash of civilisations*³), s az Egyesült Államok politikájától függetlenül is fenn kívánják tartani a békés diplomáciai kapcsolatok előfeltételeit.

Az Amerikai Egyesült Államok terrorellenes politikája is sok vitát kavart már az Európai Unión belül. Megoszlottak a vélemények az iraki válságba történő beavatkozásról is: mennyiben van közünk a történetekhez, mennyiben van jogunk és mennyiben kötelességünk beavatkozni az Irakban kialakult helyzetbe? Amerikai Egyesült Államokkal fennálló bonyolult gazdasági kapcsolatrendszer jelentősége is igen érzékennyé teszi ezt a kérdést Európa számára.

Az Európai Parlament honlapjai⁴ szerint mindkét nagy pártcsoport egyetért abban, hogy a válság békés megoldása a világ minden polgárának érdeke, s a diplomáciai kapcsolatok fenntartásába, ápolásába be kell vonni az *Egyesült Nemzetek Szervezetét (ENSZ)* is.

Az akkor még tizenöt tagállam között zajló politikai vita erősen polarizálttá vált, de nem elsősorban a bal- és jobboldal dimenziója mentén, hanem az amerikai politika szimpatizánsai és az abszolút háborúellenes álláspont között.

A két pólus azonban nem az EP pártcsoportjaiból, hanem – politikai hovatarozástól függetlenül – tagországokból állt össze: Nagy-Britannia az amerikai terrorellenes politika pártján állt, s szorgalmazta a támadás megkezdését, Franciaország és Németország azonban élesen szemben állt a háborús politikával, s elenezte az közel-keleti beavatkozást az amerikaiak oldalán.

Az Európai Unió többi tagországa e két pólus között foglalt állást. A végletekig élesedő politikai vita következtében az Európai Unió jószérével kettészakadt, s megzavarta a tagországok közötti kiegyensúlyozott politikai viszonyt, ami főleg *Tony Blair* brit miniszterelnök, valamint vele szemben *Jacques Chirac* francia elnök és *Gerhard Schröder* német kancellár egyenesen ellenséges viszonyában jutott kifejezésre.

A kisebb tagállamok, illetve az EU-bővítés küszöbén álló csatlakozni kívánó tagországok – köztük Magyarország – egyik vagy másik vitás fél mellé kellett, hogy álljon. A tagországi álláspontok kialakítása sem volt azonban egyszerű, mert az Európai Unión belüli feszültségek a nemzeti parlamenteken belül is jelentkeztek: nem csak óriási pénzügyi áldozatokról volt szó, hanem egy esetleges (világ)háborúról is, amely a második világháború globális tragédiája óta először fenyegette komolyan Európát.

Az európai baloldali politika és a baloldali média *Chirac* elnök merev elzárkózását elítélte, mondván, így semmi esélye annak, hogy az Európai Unió képes legyen áthidalni a két pólus között kialakult mély szakadékot; és továbbra is megmarad az a vákuum, amely az európai politikában az egyesült államokbeli retorika támogatói és azok között alakult ki, akik több időt szántak volna a tömegfegyverek felkutatására irányuló intézkedéseknek.

A jobboldal álláspontja szerint is igen korán holtpontra jutottak a tárgyalások az EU-tagországok között. A sajtóközlemények szerint, mialatt a fegyverek felkutatása zajlott Irakban, a francia elutasítás tovább tágította a tagországok közötti politikai szakadékot.

Az Európai Néppárt elnöke, *Hans-Gerd Pöttering* politikai nyilatkozataiban számtalanszor hangsúlyozta, hogy az EPP-ED továbbra is hajlandó az iszlám világ képviselőivel folyamatos párbeszédet folytatni, s nem tekinti magát csupán keresztény pártnak. Kiemelte, hogy tagjai, illetve képviselői között számtalan iszlám, illetve zsidó vallású politikust tartanak számon, és nem kívánják a pártcsoport politikáját pusztán vallási alapokra helyezni. Ez egy igen fontos megjegyzés, hiszen nem szabad elfelejteni, hogy az Európai Néppárt az európai politikában is kereszténydemokrata erőként szerepel. Legerősebb nemzeti pártja ráadásul a német CDU, amely rövidítés nevében *Christlich-Demokratische Union*, azaz Kereszténydemokrata Unió névből származik.

Az EPP-ED esetén tehát keresztény-konzervatív értékrendet valló pártok tömörüléséről beszélünk (vegyük figyelembe, hogy a magyar FIDESZ-MPPSZ és az MDF is ebbe a frakcióba delegálta megválasztott képviselőit!), fontos tehát hangsúlyozni, hogy ez nem jelent semmiféle elhatárolódást más vallásoktól, sőt az állandó kapcsolattartást más vallások képviselőivel egyik fő feladatának tekinti a pártcsoport.

Az európai jobboldal a 2001. szeptember 11-i New York-i és washingtoni események hatására hirtelen felerősödött amerikai terrorellenes politikát megértéssel kezelte, és sürgette az Egyesült Államok és az Európai Unió szoros együttműködését. Habár *Pöttering* 2002 nyarán minden nyilatkozatában⁵ elutasította az esetleges fegyveres beavatkozást Irakban, ugyanakkor az Amerika-ellenes hangokat is kritikusan kezelte. Elvetette például *Gerhard Schröder* német kancellár háborúellenes politikáját, de nem önmagáért az Amerika-ellenes hangokért, hanem mert nézete szerint *Schröder* a közelgő német választások kapcsán az iraki válság kérdését pártpolitikai célokká degradálta, és pánikkeltéssel próbált magának újabb szavazatokat szerezni. Mivel az Európai Néppárt európai összefogást hirdetett, és elvette az iraki válság kapcsán az uniós tagországok egyéni „akciózásának” lehetőségét is, nem tartotta helyesnek a *Schröder* által meghirdetett „önálló német út”⁶ kialakítását.

Hans-Gerd Pöttering az Európai Parlamentben megtartott több beszédében is hangsúlyozta, hogy az Európai Unión belüli megosztottság Szaddám Huszein malmára hajtja a vizet, s az Amerikával kapcsolatos viták is súlyos időveszteségeket okoznak a válság megoldásában. Nézete szerint Európának elsődleges feladata, hogy diplomáciai eszközökkel – és nem fegyverrel a kézben – a békés megoldáshoz járuljon hozzá. Csak akkor sza-

bad erőszakhoz folyamodni és fegyvert ragadni, ha semmilyen diplomáciai próbálkozás nem hoz eredményt.

Való igaz, hogy *Schröder* kancellár kijelentései súlyos vizsályt szítottak az Európai Parlamenten belül, és mindez hozzájárulhatott az újabb választási sikeréhez. Ennek azonban erkölcsi – vagy akár politikai – megítélése igencsak kérdéses, hiszen 2001. szeptember 11-én *Gerhard Schröder* volt az első európai politikusok egyike, aki feltétlen szolidaritást ígért az Egyesült Államoknak a Világkereskedelmi Központ ellen elkövetett merénylet után.

Schröder agresszív Amerika-ellenessége kockára tette az európai uniós tagországok és parlamenti pártcsoportok között a külpolitikai kérdésekben már szinte évtizedek óta fennálló egyensúlyt és egyetértést, a békés tárgyalási és diplomáciai stílus fenntartásának lehetőségét. *Schröder* ráadásul Németország kancellárjaként az Európai Unió egyik gazdasági nagyhatalmát képviselte, de jelen esetben mégis az EU-konszenzus ellen dolgozott, s nem a közös álláspont kialakításán fáradozott, ami sok európai politikus szemében egyfajta kötelességszegés volt.

Az Európai Néppárt az iraki válság kapcsán folytatott plenáris vitákon felvetett még egy problémát, amely nem csak Irakot, hanem az egész arab és mohamedán világot érintette. Mielőtt Amerika fegyveres támadást indított Irak ellen, nem volt tisztázott, mit szól ehhez a többi iszlám ország. *Pöttering* többször is nyilatkozott a többi arab országhoz fűződő diplomáciai kapcsolatok jelentőségéről.⁷ Hangsúlyozta, hogy megfelelő információcserével biztosítani kell az iszlám világot arról, hogy Európa számára az iraki válság megoldása nem vallási kérdés, s nem az arab világ, hanem célzottan Szaddám Huszein rezsime ellen irányul. A szavakat tett is követte, hiszen 2003 februárjában *Hans-Gerd Pöttering* az EPP-ED színeiben találkozót szervezett Brüsszelben hat arab állam képviselőivel a fenti kérdések tisztázásának érdekében.⁸

Mivel a néppárti frakció az Európai Parlament kereszténydemokrata frakciója, a vallási kérdéseket, illetve az esetleges félreértések tisztázását *Pöttering* - okkal - saját felelősségének érezte. A nyilvánosság számára is világossá kívánta tenni a különbséget a terrorizmusért felelős arab országok és általában az iszlám világ között. Tudatában volt annak, hogy az általánosítás elkerülendő, hiszen az idegenellenesség Európa egyes országaiban így is súlyos problémákat okoz, s a hibásan kommunikált külpolitika ezt a helyzetet valóban tovább ronthatja.

Az iraki kérdésben vallott állásfoglalás másik érzékeny pontja maga az Amerikai Egyesült Államok. Az európai jobboldal képviselői által tett nyilatkozatok egyértelműen tükrözik a kérdés kapcsán kialakult álláspontot az Washingtonnal szemben is. Az európai jobboldal által tartott parlamenti beszédek az Egye-

sült Államok világpolitikában betöltött szerepét hangsúlyozzák, kiemelve igen fontos történelmi eseményeket is: *Pöttering* több alkalommal felelevenítette a második világháborút, illetve a világháború utáni újjáépítés éveit és a kuvaiti háborút.⁹

Ezen kívül jobboldali politikusként szem előtt kellett tartania az USA-val folytatott gazdasági kapcsolatokat is, amelyek át-meg átszövik az európai gazdaságot. Ha ez a kapcsolatrendszer bármilyen módon sérül, megtorpanhat az európai gazdasági fejlődésének üteme. Az iraki válság kapcsán meghozott politikai döntések tehát a világpolitika más területein is éreztetik hatásukat, akár többéves távlatban is. Ez persze nem azt jelenti, hogy az európai gazdaság ilyen erősen függene az amerikai viselkedéstől, mégis a politika minden területén működő kapcsolatrendszerekben keletkező rések súlyos károkat okozhatnak mindkét fél számára.

Az európai szociáldemokraták álláspontja nem tér el lényegesen a fentiektől, alapvető véleménykülönbségeket az iraki válsággal kapcsolatban nem figyelhetünk meg a kereszténydemokratá és a szociáldemokrata nézetek között.

A PES még 2003-ban összeállított és közzétett egy anyagot az interneten¹⁰, amely tartalmazza a pártcsoportnak az iraki krízissel kapcsolatos hivatalos politikai és jogi álláspontját. A nyilatkozat bevezetőjében elítélik Szaddám Huszein diktatúráját és egyoldalúan folytatott háborúját saját népe ellen, illetve követelik Irak teljes lefegyverzését és az esetleges tömegpusztító fegyverek mihamarabbi megsemmisítését.

A baloldal egyetért az iraki részvétellel, de elsősorban humanitárius alapokon, amely a szociáldemokrata politikai ideológiával megegyező álláspont. Szükségesnek tartják, hogy a jóléti államok hozzájáruljanak megfelelő anyagi eszközökkel a humanitárius tevékenységhez; orvosokat és más olyan szakembereket biztosítását tartják jelenleg szükségesnek, akik Irakban a hiányzó alapszolgáltatásokat a háborúban kárt szenvedettek számára legalább részben pótolni tudják.

A segélyezési folyamatok megszervezése és az alapvető emberi jogok tiszteletben tartása mellett hangsúlyozza a PES politikai nyilatkozata a jogállamiság, a demokrácia és az önkormányzatiság helyreállításának kérdését Irakban, valamint az ázsiai ország gazdasági, politikai és fizikai újjáépítésében az ENSZ kulcsfontosságú szerepét is.

Az állítólagos tömegpusztító fegyverek kérdésében igen éles viták robbantak ki még az iraki támadási megkezdése előtt. A közös európai álláspont kialakításában mindkét oldal véleménye szerepet kellett játszson, habár a véleménynyilvánítás különböző frontokon zajlott.

Enrique Baron a 2004. évi európai választásokig volt a PES elnöke. *Baron* kezdettől fogva ellenzett minden fegyveres beavatkozást Irakban.¹¹ *Pöttering*gel ellentétben még végső meg-

oldásként sem tartotta elfogadhatónak a háborút, akkor sem, ha minden diplomáciai eszköz csődöt mondana a világ politikusainak kezében. Álláspontja 2003 elején úgy hangzott, hogy egy esetleges fegyveres támadás globális háborút okozhat, hiszen az arab világ többi részének reakciója akkor kiszámíthatatlan volt, és világszerte beláthatatlan szociális és gazdasági következményekkel lehetett számolni. Ebben az akkori helyzetben akár iga-za is lehetett...

Miután az első fegyverzetellenőrök megérkeztek Irakba, s jó néhány hónap elteltével sem találtak semmilyen tömegpusztító fegyvert, *Jacques Chirac* francia elnök az addigiakhoz képest óvatosabb hangnemet ütött meg, s kijelentette¹², hogy egy esetleges fegyveres beavatkozásról kizárólag a ENSZ Biztonsági Tanácsa dönthet, és az erőszak csak a legutolsó eszköz, amelyet bevetni kívánnak. Ez a kijelentés 2003 tavaszán sokak számára meglepő lehetett, hiszen *Schröder* kancellárral együtt *Chirac* elnök volt az, aki mereven elzárkózott egy esetleges háború kibombantásától az Európai Unióval együttműködve.

Hans-Gerd Pöttering és *Enrique Baron* a két nagy európai frakció elnökei abban mindenestre egyetértettek, hogy az Európai Unió egyfajta békemisszió kíván lenni Amerika és Irak között, az Amerikai Egyesült Államok lojális szövetségeseiként, de semmiképpen nem vazallusaként.

Az európai baloldal – már említett politikai nyilatkozatának megfelelően – számtalanszor hangot adott azon aggodalmának, hogy minden politikus – legyen az európai, amerikai vagy arab – csak a háborús hangulat politikai oldalával foglalkozik, és senki nem gondol arra, hány ártatlan ember, asszony és gyermek életébe kerülhet, ha megtámadják Irakot. A szocialisták az iraki lakosság tömeges megsemmisítésétől tartottak¹³, felvetvén a kérdést, hogy „ha mi is ölni megyünk, mennyivel vagyunk jobbak az iraki emberek szemében, mint Huszein?”. Bármí történik, az iraki népet mindenképpen igazságtalanság éri, hiszen bárki bármilyen céllal megy Irakba, az emberek számára biztos szenvedést okoz, beláthatatlan időn belül a kisember helyzete biztosan nem javul.

2003 közepén egyre több kritikus hangvételű nyilatkozat látott napvilágot az USA politikájával kapcsolatban. Egyre kevesebbet lehetett olvasni az antiterrorista célokról és egyre többet az Amerikai Egyesült Államok gazdasági ambícióiról és arról, hogy Bush elnök a maga hasznára kívánja átrajzolni Ázsia politikai térképét. Vonatkozik ez mind a baloldali, mind a jobboldali politikusokra.

Igy például *Enrique Baron* egy alkalommal igen cinikus nyilatkozatot tett a Bush-féle politikáról, mely szerint George W. Bush legyen kedves hazamenni, és üljön le a papájával beszélgetni az előző iraki válságról. Irakot ugyanis ő is megtámadta, de az ENSZ és Európa egyhangú támogatásával tette azt.¹⁴

Charles Pasqua, ismert jobboldali francia politikus kijelentette, hogy az amerikaiak lényegében átverték Európát.¹⁵ Elhittették az Európai Unió politikusaival, hogy a döntéshozás konszenzusos alapon történik, az ENSZ bevonásával. Lényegében azonban semmi nem úgy történt, ahogy azt Bush elnök ne akarta volna. A kétoldalú tárgyalások idején Bush már előre tudta, mit fog tenni, s az Európával folytatott diplomáciai kapcsolatokat így utólag inkább színházi előadásokhoz, mint felelősségteljes nemzetközi politikai tárgyalásokhoz lehetne hasonlítani.

Ha ezt a feltételezést elfogadjuk, az egész iraki kérdés illegálissá válhat az Európai Unió szempontjából, s *Tony Blair* miniszterelnököt árulónak is kikiálthatjuk. Nem túlzás ez egy kicsit? A brit kormány mindvégig kitartott amellett, hogy az iraki diktátor megfékezése nem csak Irak belügye, hanem érinti az egész világ biztonságát, s a brit miniszterelnök ezt minden valószínűség szerint őszintén hitte is. Vákuumhelyzet akkor alakult ki, amikor az iraki fegyverzetellenőrök kijelentették, hogy – egyenlőre legalábbis – sem biológiai, sem kémiai, sem egyéb tömegpusztító fegyvert nem találtak Irakban. *Blair* számára ez lehetett maga a katasztrófa, hiszen a hónapok, sőt most már évek óta dédelgetett nemes cél alól kirántották a talajt. Semmi nem maradt vissza belőle, csak az Egyesült Államok nagyhatalmi érdekei és gazdasági ambíciói. Az európai politikusok *Blair*ből pillanatok alatt a világ megmentőjéből Bush elnök vazallusát „csináltak”, nem beszélve arról, hogy a brit kormány a botrányba nem csak hogy majdnem belebukott, de Nagy-Britanniában a miniszterelnök népszerűsége is igen csúfos csorbát szenvedett.

Mindeközben a legtöbb uniós tagország katonai alakulatai Irakban voltak - és zömében máig ott is vannak -, ami ismételt konfliktusokat okoz(ott) mind uniós mind pedig tagországi szinten. Spanyolországban például 2004 márciusában voltak az országos választások, s kampánytémák között első helyen szerepelt az iraki részvétel és természetesen az európai alkotmány elfogadása. A választásokat 8 év után először a szocialisták (PSOE) nyerték, és ezt egyértelműen a fenti két kampánytémának köszönheték: az új kormány megalakítása után Spanyolország a madridi merénylet kapcsán azonnal kivonta csapatait Irakból és *José Luis Rodríguez Zapatero*, az új miniszterelnök bejelentette, hogy az eddigi hivatalos spanyol állásponttal ellentétben nem kívánják tovább akadályozni az európai alkotmány elfogadtatását.¹⁶

Az időközben felállt új Európai Parlamentben a kedélyek végül elcsitultak, vitás kérdések többnyire már csak a békefenntartó hadserők Irakba küldésével vagy esetleges visszahívásával foglalkoznak. Az új Európai Bizottság ma már egyértelműen sürgeti az európai tagállamokat az iraki stabilizációs politikában való részvételre. *Jose Manuel Barroso*, az Európai Bizott-

ság elnöke kijelentette,¹⁷ hogy tekintet nélkül arra, hogy melyik tagállam támogatja, illetve nem támogatja az Egyesült Államok politikáját, jelen helyzetben mindannyiunk kötelessége, hogy felelősséget vállaljunk az iraki rendezésben és minél hamarabb létrehozzuk annak lehetőségét, hogy az iraki nép megteremtthesse saját önkormányzatát mindenféle közbeavatkozó vagy békefenntartó külső hatalom nélkül. *Barroso* szerint ez az egyetlen békés módja annak, hogy gátat vessünk az Európát is fenyegető nemzetközi terrorizmusnak. Máskülönben sem lehet már utólag tudni, mi lett volna, ha a Bush-féle politika nem buktatja meg Szaddám Huszein rezsimjét. Európában most az a fő feladat, hogy az iraki kérdésben keletkezett megosztottságot és az egyes tagállamok között tátongó szakadékot felszámoljuk, és megteremtjük az „önműködő” iraki demokrácia alapjait.

Az iszlám problémával ugyan csak közvetetten, mégis kapcsolatban áll az Európai Unió soron következő bővítése, amelyre vonatkozóan a csatlakozási tárgyalások megkezdése Romániával, Bulgáriával és Törökországgal már a küszöbön állnak.

2004. október 4-én az Európai Bizottság már elfogadta a három ország csatlakozási stratégiáiról szóló dokumentumait, de Törökország uniós csatlakozása komoly politikai vitákat váltott ki a tagországok között.

Az iraki válsággal ellentétben az európai jobb- és baloldal között igen éles politikai viták dúltak az eltelt hónapokban a török EU-csatlakozás okán. A probléma rendkívül összetett, hiszen Törökország esetén nem csak a csatlakozási feltételek megteremtéséről van, szó hanem más külpolitikai, illetve emberi jogi problémák is felmerültek a csatlakozási tárgyalások megkezdésének akadályaként.

Emberi jogi problémákról már hosszú évtizedek óta tudtak az Európai Unió illetékesei, többek között az *Amnesty International* és a Török Emberi Jogi Szervezet (*Turkish Human Rights Association*) aktivistáin keresztül is. Törökországban több ezer eltűnt emberről tudnak, akiknek a sorsa minden bizonnyal összefügg az ország lakosságát helyenként rettegésben tartó rendőrállam „rendfenntartó” módszereivel. Európának ezenfelül értesülései vannak arról is, hogy a török rendőrség általi felhatalmazással embereket kínoz.

Törökország uniós csatlakozásával kapcsolatosan tehát felmerül jó néhány kérdés, amelyek a csatlakozási tárgyalások megkezdése előtt mindenképpen válaszra várnak. A fentiekben felvetett problémaköröket azonban nem minden európai politikai értékeli egyformán.

Az *EPP-ED*-n, tehát az Európai Néppárton belül a képviselők között is megoszlanak a vélemények, tehát nincsen egységes kereszténydemokrata álláspont. A frakción belül alapvetően három különböző nézet vetélkedik egymással: az egyik csoport egyáltalán nem akar semmilyen szorosabb tárgyalást kezdemé-

nyezni Törökországgal, a másik csoport támogatja a csatlakozási tárgyalások megkezdését és az iszlám ország felvételét az Európai Unióba, a harmadik álláspont szerint pedig meg kell kezdeni a tárgyalássorozatot, de egy alternatív partneri kapcsolat kiépítése, s nem az uniós tagság céljából. Ehhez a harmadik csoporthoz sorolja magát a frakció vezetője is.

Hans-Gerd Pöttering kezdettől fogva ellenezte Törökország uniós csatlakozását, s ennek okait számtalan sajtónyilatkozatban ki is fejtette.¹⁸ Véleménye szerint Törökország messze nem felel meg a csatlakozási tárgyalások megkezdéséhez szükséges politikai kritériumoknak. Nevetségesnek nevezte *Günter Verheugen* uniós bővítési biztos azon kijelentését is, mely szerint Törökországban nincsen „szisztematikus kínzás”.¹⁹ *Pöttering* szerint evvel a kijelentéssel *Verheugen* igazolja és tolerálja a Törökországban zajló politikai jogcímen elkövetett kegyetlenkedéseket. A már említett emberi jogi kérdések és Ciprus politikai tagoltsága 1974 óta már önmagában kizárják a közösséghez való tartozás lehetőségét.

Való igaz, hogy az unió részéről nem feltétlenül indokolt egy olyan országgal tárgyalásokba bocsátkozni, amely a közösségnek akár csak egyetlen tagállamát nem ismeri el, márpedig Dél-Ciprus esetén ez a helyzet. *José Barroso* szavával élve, Törökország egy olyan klubnak akar a tagja lenni, amelynek egyik tagját még csak el sem kívánja ismeri.²⁰

Pöttering álláspontja szerint²¹ ugyan az unió nem kizárólag keresztény közösség, de ha a szociáldemokraták azt állítják, hogy a törökökre szükség van mint az iszlám és a keresztény világot összekötő hídra, akkor ennyi erővel csatlakozási tárgyalásokat lehetne kezdeni Marokkóval, Tunéziával és Líbiával is.

A török csatlakozás mindemellett teljesen megváltoztatná az Európai Unió karakterét is, hiszen nem csak egy iszlám országról és egy Európa számára teljesen idegen kultúráról van szó, hanem egy olyan hatalmas területről, amelynek jelentős része földrajzilag még csak nem is Európához tartozik. *Pöttering* szerint ha Románia és Bulgária csatlakozása után még Törökország is tagságot nyer, az unió „halálra bővíti magát”,²² amely az európai identitástudat és közösségi érzés²³ rovására mehet. Nem szabad elfelejteni, hogy Törökország lenne – illetve most már lesz – a legnagyobb állam, amellyel az unió csatlakozási tárgyalásokba fogott. Nem beszélve arról, hogy Törökországnak jelenleg 70 millió lakosa van, amely 2020-ra a demográfiai adatok szerint akár 90 milliós lélekszám fölé emelkedhet. *Hans-Gerd Pöttering* szerint megválaszolhatatlan a kérdés, hogy mit fog csinálni néhány évtized múlva az unió 100 millió törökkel.²⁴

Gazdasági érvek is szólnak a török csatlakozás ellen. Az adatok szerint a török lakosság életszínvonala és az egy főre jutó nemzeti jövedelem még a felét sem éri el a 2004-ben csatlakozott új tagországoknál rögzített adatoknak. *Pöttering* értetlenség-

gét fejezte ki, hogy miért kell Törökország csatlakozási feltételeit másképpen megszabni, mint ahogyan azt a közép-kelet-európai országok esetén tették.

Azt is figyelembe kell venni, hogy gazdasági értelemben az Európai Uniónak még ahhoz is időre lesz szüksége, hogy feldolgozza a 2004. május 1-jével történt uniós bővítést, hiszen az EU tagállamainak száma egyik napról a másikra 15-ről 25-re ugrott, s való igaz, hogy a 10 új tagállam közül egyik sem számít Európa gazdasági nagyhatalmai közé. Ezeknek az országoknak a támogatása és felzárkóztatása is hatalmas eurómilliárdokba fog kerülni a közösség számára. Az Európai Uniónak pedig nem az a célja, hogy mindenki tagja legyen, s a bővítési lázba esetleg a közösség maga is belerokkanjon.

Az Európai Néppárt frakcióján belül azonban megoszlanak a vélemények, és nem mindenki ért egyet *Pöttering*gel. *Volker Rühe* (CDU) például világpolitikailag óriási hibának tartaná, ha nem szavazná meg az Európai Parlament a török csatlakozást. A *Deutschlandradió*nak adott nyilatkozatában *Rühe* kijelentette, hogy Törökország euromanizálása döntő momentum a közkeleti stabilitás megteremtésében.²⁵ Ez az álláspont persze nem jelenti azt, hogy *Rühe* véleménye a CDU vezetőségének álláspontját osztja, sőt, éppen ellenkezőleg.

Lehetne persze még számtalan európai jobboldali politikust megemlíteni, akik nem értenek egyet a kereszténydemokrata frakció vezetőjének álláspontjával, s támogatni kívánják az iszlám állam csatlakozási tárgyalásainak megkezdését. Éppen emiatt közölte *Pöttering*, hogy nem kíván konszenzust kieroszakolni a pártcsoporton belül, szavazzon mindenki titkosan, lelkiismerete szerint. A titkos szavazás azért fontos, mert a lelkiismeret alapján hozott döntéssel az egyes képviselőknek még a delegáló országokkal szemben sem kell majd „elszámolniuk”.

Hans-Gerd Pöttering véleményével azonban nem kíván végtelenen elzárkózni a Törökországgal folytatott szoros gazdasági és diplomáciai kapcsolatok elől, ezért köztes megoldást kínál. A tárgyalásokat folytatni kell Törökországgal a továbbiakban is, de semmiképpen sem az uniós csatlakozás előkészítése céljából. *Pöttering* egy privilegizált partneri kapcsolatot²⁶ kínál alternatívaként, amely megkülönböztető figyelmet és kapcsolatrendszer biztosít Törökországnak, de jogilag nem válik az uniós tagállamává. Ez egy különleges formája lenne a kooperációnak, mely szerint az eddig is fennálló szoros gazdasági és baráti kapcsolatrendszerket fenntartanak – már csak a Nyugat-Európában tartózkodó tömeges létszámú török vendégmunkás bizonytalan jogi helyzete miatt is –, s egyenrangú partnerként kezelnek, de nem kívánják tagként felvenni.

Pöttering biztosította *Tayyip Erdogan* török miniszterelnököt arról, hogy elismeri azokat a reformokat és a török jogrendszerben véghezvitt változtatásokat, amelyek a haladó politikát fém-

jelzik, de felhívta a figyelmet arra, hogy a jog csak akkor jog, ha azt be is tartják, tehát országszerete, például az emberek kínzásának tilalmával kapcsolatos jogi tiltásokat. Ez pedig pillanatnyilag nyilván nincs így, akár évtizedekig is eltarthat, amíg az eltelt években meghozott törvények az emberek számára erkölcsi szabályokká válnak, s látványos változások következnek be Törökországban emberi jogi tekintetben is.

Az európai baloldal az iraki válsághoz hasonlóan a török csatlakozás ügyében is nyilvánosságra hozott egy politikai nyilatkozatot az interneten.²⁷ Ahogy a néppárti frakcióban, úgy a szociáldemokraták körében is megoszlanak a vélemények a kérdés kapcsán, mégis sikerült megegyezni és a közös hivatalos álláspontot deklaráció formájában közzé is tenni.

Ennek értelmében a PES egyértelműen támogatja Törökország uniós csatlakozását. Már 1993-ban meghatározták Törökország számára is a csatlakozási feltételeket és 1999 decemberében a helsinki EU-csúcson Törökországot hivatalosan is tagjelölt országgá nyilvánították. Az Európa Tanács 2002 decemberében Koppenhágában a helsinki döntés felhívta a közösség figyelmét, melynek értelmében Törökország jogosult a csatlakozási tárgyalások megkezdésére, amennyiben az 1993-ban felállított, a többi csatlakozni kívánó ország esetén is érvényes csatlakozási előfeltételeket teljesíti.²⁸

Amennyiben 2004 decemberében az európai államfők az Európai Bizottság ajánlására Törökország EU-csatlakozása mellett döntenek, a tárgyalásokat haladéktalanul meg kell kezdeni.

Mivel tehát egy lassan tíz éve zajló folyamatról van szó, amelynek Törökországon kívül még másikk – azóta már csatlakozott – 10 ország is részese volt, igazságtalan és inkorrekt lenne az iszlám ország orra előtt becsapni az ajtót.

A vallási és földrajzi szempontokra vonatkozó kereszténydemokrata aggodalmakat a nyilatkozat elveti és kijelenti, hogy azok nemhogy nem hátrányosak, de sokkal inkább az Európai Unió előnyére válnak, hiszen Törökország földrajzi fekvésénél fogva a régió stabilitáspolitikáját tekintve kulcsfontosságú partner, Görögországgal karöltve. Nem beszélve arról, hogy a mohamedán ország nagyszerű hidat verhet a keleti és a nyugati, valamint a keresztény és az iszlám világ között, tekintve, hogy az unió még véletlenül sem lehet kizárólag a keresztény államok „gyűjtőhelye”.

Az emberi jogi problémákkal kapcsolatosan a szociáldemokrata pártcsoport igen nagyra értékeli a Törökországban évek óta zajló reformokat, és fejet hajt a jelenlegi kormányfő, *Tayyip Erdogan* tevékenysége előtt. A politikai nyilatkozat belátja, hogy az új törvények érvényre juttatása és elfogadtatása az ország lakosságával nem rövid távú folyamat, mégis türelemmel és belátással kezeli ezek időigényességét. Egyedül a török állam militáris agressziója kapcsán fejezte ki aggodalmát a PES.

A szociáldemokraták lényegesen nagyobb hangsúlyt helyeznek az Európai Unió újabb bővítése kapcsán az emberi momentumokra: mindenki tisztában van vele, hogy Nyugat-Európában – elsősorban Németországban – több százezer török vendégmunkás él és dolgozik, akiknek a jogi helyzete mind a mai napig nem tisztázott. Még a harmadik generációban Németországban élő török családoknak sincsen rendezve a tartózkodási és munkavállalási engedélyekkel kapcsolatos joga, amit a PES tarthatatlan helyzetként ítél meg.

A szociáldemokrata pártcsoport – a jobboldalhoz hasonlóan – természetesen a médián keresztül is számtalan nyilatkozatot tett az ügygel kapcsolatosan. Mély sajnálatukat és megdöbbenésüket fejezték ki például a ciprusi népszavazással kapcsolatosan. *Mechtild Rothe*, a német SPD képviselője a népszavazás eredményét úgy értékelte, hogy a ciprusi görögök elszalasztottak egy igen fontos történelmi lehetőséget országuk újraegyesítésére, amelyet az ENSZ lényegében tálcán kínált fel a térség népeinek.²⁹ Emlékeztetőül: 1974-ben egy török invázió után létrehozták az észak-ciprusi török államot, amelyet Ankarán kívül senki nem ismert el. A görögök lakta területeken pedig a kábórú után megalakult a nemzetközileg elfogadott Dél-Ciprus.

Az ENSZ 2004. április 20-ára népszavazást tűzött ki, amelyen a két állam török és görög lakossága kinyilváníthatta véleményét a sziget újraegyesítéséről. A cél azonban nem valósult meg, mert a ciprusi görögök a népszavazáson 75,83 százalékos arányban elutasították az ország újraegyesítését célzó törekvéseket. Így lett végül csak Dél-Ciprus uniós tagállam, a török fennhatóság alá tartozó észak-ciprusi állam nem.

Gerhard Schröder német kancellár 2004 februárjában hivatalos látogatást tett Törökországban,³⁰ hogy jelenlétével is biztosítsa a mohamedán államot a szociáldemokrata Európa támogatásáról. Kijelentette, hogy a kereszténydemokraták sosem hittek a Törökországgal fenntartandó baráti kapcsolatokban és fenntartásaik egy iszlám vallású és kultúrájú állam uniós csatlakozásával kapcsolatosan nézete szerint teljesen megalapozatlanok. Elítélte *Pöttering* azon kijelentését is, mely szerint Törökország földrajzilag csak félig fekszik Európában, és mint ázsiai országnak, semmi keresnivalója egy európai intézményrendszerben. (Hozzátenném, hogy *Schröder* a *Pöttering* által elmondottakat erősen sarkítottan adta elő, és úgy állította be a jobboldali politikusokat, mint iszlámellenes, enyhén rasszista erőket.)

Schröder kancellár megütközésének adott hangot amiatt is, hogy éppen a német és osztrák konzervatív politikusok ellenzik a török csatlakozást, holott mindkét ország igencsak komoly bajban lenne, hogyha a török vendégmunkások szednék a sátorfájukat és elhagynák Németországot és Ausztriát. Nézete szerint évtizedek óta rendezetlen jogi körülmények között Nyugat-

Európa kihasználja az olcsóbb török munkaerőt, és hálátlan módon most a jobboldal be akarja csapni az unió kapuját a törökök orra előtt, pedig Európa nagyon sokat köszönhet a török népnek.

A jogi és politikai problémák megoldására Törökországnak pedig időt kell hagyni, hiszen egy több évtizedes elmaradást nem lehet egy nemzeten néhány törvény meghozatalával számon kérni. Európának kötelessége támogatni a török nemzetet a demokratizálódás útján, s nem diszkriminatív módon elzárkózni a csatlakozási tárgyalások elől.

Ha össze akarjuk vetni a jobb- és a baloldal álláspontját, megállapíthatjuk, hogy a jobboldal egy félig üres, a baloldal pedig egy félig teli pohárról beszél. A konzervatív politikusok szerint a pohár még félig sincsen tele, s még nagyon sokba fog nekik kerülni, hogy valamennyire feltöltsék. A baloldal álláspontja szerint a pohár már lényegében félig tele van, csak egy kicsit kell hozzátenni ahhoz, hogy abból rendesen lehessen inni.

JEGYZETEK

- ¹ The Europe Parliament and Supranational Party System; by Amie Kreppel, Cambridge University Press 2002, 51. old.
- ² Prioritäten der EVP-ED-Fraktion für 2004–2009, Ein Ideenbeitrag zur Politikgestaltung, 1–44. old.
- ³ Political declaration – High level policy group on globalisation; EMBARGO 5. February 2004; Party of European Socialist, 4–6. oldal; www.pes.org
- ⁴ www.epp-ed.org
- ⁵ www.europael.eu.int
- ⁶ www.eubusiness.com / sajtónyilatkozatok keresése „Pöttering”, „Irak” kulcsszavak alapján.
- ⁷ www.cdu-lkos.de / sajtónyilatkozatok keresése „Pöttering”, „Irak” kulcsszavak alapján.
- ⁸ www.cdu-lkos.de, www.eubusiness.com, www.cdu-csu-ep.de/presse / sajtónyilatkozatok keresése „Pöttering”, „Irak” kulcsszavak alapján.
- ⁹ www.epp-ed.org/Activities / keresése „Pöttering”, „Irak” kulcsszavak alapján.
- ¹⁰ www.cdu-lkos.de/poettering/2/reden3.php - 31k / keresése „Pöttering”, „Irak” kulcsszavak alapján.
- ¹¹ C:\WINNT\apsdoc\nettemp\283\SASQiraq_post_war_en_030514.doc 26/06/03
- ¹² www.eubusiness.com, www.spiegel.de, www.heute.t-online.de, www.der-standard.at stb. / sajtónyilatkozatok keresése „Baron”, „Irak” kulcsszavak alapján.
- ¹³ www.eubusiness.com / sajtónyilatkozatok keresése „EU”, „Irak” kulcsszavak alapján.
- ¹⁴ www.eubusiness.com, www.socialistgroup.org + a fentiekben említett PES politikai nyilatkozata az iraki válságról / keresés „PES”, „Irak” kulcsszavak alapján.
- ¹⁵ www.apa.at
- ¹⁶ www.europarl.de/index.php?vers=text& rei=1&dok=118&pid=128&range=2003&psize= - 36k

- ¹⁷ www.netzeitung.de
- ¹⁸ europarl.de/index.php?vers=text&rei=1&dok=118&pid=128&range=2003&psize=-36k
- ¹⁹ www.sueddeutsche.de/ausland/artikel/468/28440, www.cducusu.de
- ²⁰ www.inforadio.de
- ²¹ www.eubusiness.com, www.socialistgroup.org
- ²² www.cdu-lkos.de, www.eubusiness.com, www.cdu-csu-ep.de/presse / sajtónyilatkozatok keresése „Pöttering”, „Türkei” kulcsszavak alapján.
- ²³ www.cdu-lkos.de, www.eubusiness.com, www.cdu-csu-ep.de/presse / sajtónyilatkozatok keresése „Pöttering”, „Türkei” kulcsszavak alapján.
- ²⁴ www.dw-world.de/dw/article/0,1564,1429360,00.html - 64k
- ²⁵ www.cdu-lkos.de, www.eubusiness.com, www.cdu-csu-ep.de/presse / sajtónyilatkozatok keresése „Pöttering”, „Türkei” kulcsszavak alapján.
- ²⁶ www.epp-ed.org: Hans-Gerd Pöttering 2004. december 14-én, kedden este az Európai Néppárt frakcióülésén tett kijelentése.
- ²⁷ www.epp-ed.org: Hans-Gerd Pöttering 2004. december 14-én, kedden este az Európai Néppárt frakcióülésén tett kijelentése.
- ²⁸ www.epp-ed.org: Hans-Gerd Pöttering 2004. december 14-én, kedden este az Európai Néppárt frakcióülésén tett kijelentése.
- ²⁹ www.dradio.de
- ³⁰ www.cdu-lkos.de, www.eubusiness.com, www.cdu-csu-ep.de/presse / sajtónyilatkozatok keresése „Pöttering”, „Türkei” kulcsszavak alapján.
- ³¹ www.eurosocialists.org: Position der PES Fraktion zum Beitritt der Türkei.
- ³² www.eurosocialists.org: Position der PES Fraktion zum Beitritt der Türkei.
- ³³ www.socialistgroup.org
- ³⁴ www.sueddeutsche.de/ausland/artikel/181/27154/, www.cdu-csu-ep.de/tuerkei/idx-tuerkei.htm - 19k

FORRÁSOK

Könyvek

- Horváth Zoltán–Tar Gábor: Az Európai Parlament. Földkőr Kiadó Budapest, 2004.
- Horváth Zoltán: Kézikönyv az Európai Unióhoz (ötödik, átdolgozott, bővített kiadás). Földkőr Kiadó Budapest, 2002.
- Navracsics Tibor: A kis államok és az európai integráció jövőjével kapcsolatos vita. In.: Demokrácia és politikatudomány a 21. században. Szerk.: Szabó Máté. Budapest, Retjel Kiadó, 2002. (Bibliotheca Iuridica. Acta Congressuum 6.) 142–164.
- Navracsics Tibor: *Európai belpolitika. Az Európai Unió politikatudományi elemzése.* Budapest, Korona Kiadó, 1998. 342.
- Pfetsch R., Frank: Die Europäische Union – eine Einführung (2. Auflage). UTB für Wissenschaft, Wilhelm Fink Verlag, München, 2001.
- Gabriel, W. Oskar–Niedermayer, Oskar–Stöss, Richard: Parteiendemokratie in Deutschland (2. aktualisierte und erweiterte Auflage). Westdeutscher Verlag Wiesbaden, 2002.
- Rinsche, Günter (Hrsg.): Frei und Geeint. Europa in der Politik der Unionsparteien. Böhlau Verlag, Köln, Weimar, Wien, 1997.
- Ismayr, Wolfgang (Hrsg.): Die politischen Systeme Westeuropas. UTB für Wissenschaft. Leske + Budrich. Opladen, 1997.
- Political declaration – High level policy group on globalisation. EMBARGO 5. February 2004; Party of European Socialist; 2004.
- Hix, Simon–Lord, Christopher: Political parties in the European Union. MacMillan Press, 1997.

Judge, David–Earnshaw, David: The European Parliament. The EU Series. Palgrave & MacMillan, 2003.

Dokumentumok

50 Jahre – Geschichte der EVP-ED Fraktion, veröffentlicht von EVP-ED im EU-Parlament; 2002.

Prioritäten der EVP-ED-Fraktion für 2004–2009, Ein Ideenbeitrag zur Politikgestaltung, veröffentlicht von EVP-ED im EU-Parlament; 2004.

Unser Ziel: Die Wiedervereinigung Europas, veröffentlicht von PES im EU-Parlament, 2002.

Internet

www.euoparl.eu.int

www.epp-ed.org

www.socialistgroup.org

www.eurosocialists.org

www.eubusiness.com

www.pes.org,

www.cdu-lkos.de

www.cdu-csu-ep.de/presse

www.spiegel.de

www.heute.t-online.de

www.derstandard.at

www.apa.at

www.netzeitung.de,

www.sueddeutsche.de/ausland/artikel/468/28440

www.cducsu.de

www.inforadio.de

www.dradio.de

www.handelsblatt.de